

Zoutwinning Frisia Zout B.V. te Harlingen

Advies voor richtlijnen voor het milieueffectrapport

13 november 2008 / rapportnummer 2150-59

1. HOOFDPUNTEN VAN HET MER

Frisia Zout B.V. (verder Frisia) te Harlingen wil nieuwe zoutwinningputten nabij Harlingen aanleggen en exploiteren. De beoogde wingebieden zijn gelegen in de Waddenzee (wingebied Havenmond) en/of het gebied ten noordoosten van de huidige winningvergunning Barradeel II (wingebied Oost).

Voor de zoutwinning is een vergunning van de minister van Economische Zaken in het kader van de Wet milieubeheer noodzakelijk (verder Wm-vergunning). Om deze activiteit mogelijk te maken kan ook wijziging van één of meerdere bestemmingsplannen noodzakelijk zijn. Ten behoeve van de besluitvorming door de Minister van Economische Zaken (bevoegd gezag Wm-vergunning) en (mogelijk) de betrokken gemeenteraden (bevoegd gezag bestemmingsplannen) stelt Frisia een milieueffectrapport (MER)¹ op.

De Commissie beschouwt de volgende punten als essentiële informatie voor het milieueffectrapport. Dat wil zeggen dat het MER onvoldoende basis biedt voor het meewegen van het milieubelang in de besluitvorming, als de volgende informatie ontbreekt:

- de verwachte bodemdalingen van de wingebieden Havenmond en Oost;
- de gevolgen van bodemdaling voor de waterhuishouding in wingebied Oost. Het gaat daarbij in het bijzonder om verandering in (nutriëntrijke) zoute kwel, verdroging/vernatting, veranderingen in de doorspoeling van het oppervlaktewater en mogelijke mitigerende maatregelen en hun effecten;
- de gevolgen voor de natuur- en landschapswaarden van de Waddenzee in wingebied Havenmond, hierbij staat de bepaling van de bodemdaling die in dit gedeelte van de Waddenzee kan worden opgevangen centraal;²
- een onderbouwing, waarin aangegeven wordt welke (combinaties van) wingebieden passen binnen de randvoorwaarden van het Streekplan Fryslân 2007, lokaal waterbeleid, de PKB 3^e nota Waddenzee en de Natuurbeschermingswet.

Neem daarnaast een publieksvriendelijke samenvatting in het MER op, voorzien van overzichtelijk en 'leesbaar' kaartmateriaal. De samenvatting moet als zelfstandig document leesbaar zijn en een goede afspiegeling zijn van de inhoud van het MER.

De Commissie bouwt in haar advies voort op de startnotitie. Dat wil zeggen dat in dit advies niet wordt ingegaan op de punten die naar de mening van de Commissie in de startnotitie voldoende aan de orde komen.

¹ Voor informatie over de m.e.r.-procedure, de rol van de Commissie en de samenstelling van de werkgroep wordt verwezen naar bijlage 1. In bijlage 2 is een overzicht van de ontvangen zienswijzen en adviezen opgenomen.

² De startnotitie definieert dit als de 'gebruiksruimte', de definitie hiervan is als volgt: De bodemdaling die binnen een bepaald gebied kan worden opgevangen. Deze gebruiksruimte is afhankelijk van het lokale meegroeivermogen van de Waddenzee (afzetting sediment in voor dit project relevante kombergingsgebieden), de verwachte zeespiegelstijging, de bodemdaling door andere winningen en (eventuele extra) zandsuppleties, zie ook §4.3 van dit advies.

2. ACHTERGROND EN BESLUITVORMING

2.1 Achtergrond en locatiekeuze

Hoofdstuk 3 van de startnotitie geeft een goed overzicht van de achtergronden van dit project en geeft een korte onderbouwing voor de wingebieden Havenmond en Oost. Neem deze informatie over in het MER en ga daarnaast ook in op de informatie uit de verkenning van de wingebieden genoemd op pagina 22 van de startnotitie.³

2.2 Beleidskader en te nemen besluiten

De startnotitie geeft in hoofdstuk 8 een overzicht van het beleidskader. Ga in het MER in op de randvoorwaarden en uitgangspunten die dit aan het voor-nemen oplegt. Besteed hierbij bijzondere aandacht aan de hieronder genoemde plannen.

Streekplan en lokaal waterbeleid

Ga in het MER in op de beleidsmatige randvoorwaarden en uitgangspunten die het streekplan Fryslân 2007⁴ en het waterhuishouding- en waterbeheerplan 2010-2015 aan de zoutwinning opleggen⁵.

PKB 3^e nota Waddenzee en Natuurbeschermingswet

De PKB 3^e nota Waddenzee stelt dat: “Voor nieuwe opsporing en winning van zogenaamde ‘overige diepe delfstoffen’⁶ onder de Waddenzee geldt, dat het kabinet daarvoor geen vergunningen verleent, totdat er wetenschappelijk gezien redelijkerwijs geen twijfel meer bestaat dat er geen schadelijke gevolgen zijn voor de natuur- en landschapswaarden van de Waddenzee”.

Uit deze nota en de Natuurbeschermingswet volgt dat indien uit objectieve gegevens blijkt dat significante negatieve gevolgen op het Natura 2000-gebied de Waddenzee niet zijn uit te sluiten (ook als gevolg van cumulatie) bekeken moet worden of (bepaalde) doelen van het project elders kunnen worden gerealiseerd zonder of met minder gevolgen. De opgave voor deze m.e.r.-procedure is daarmee te onderzoeken in hoeverre wingebied Havenmond mogelijk is binnen de kaders van de PKB en de Natuurbeschermingswet.⁷

Te nemen besluiten

De startnotitie geeft in tabel 8.7 een overzicht van de benodigde besluiten. Beschrijf in het MER de procedure en het tijdpad van de Wm-vergunning, de (eventueel) benodigde Natuurbeschermingswetvergunning, wijzigingen van bestemmingsplannen en de eventueel nog benodigde wijzigingen van provin-

³ De verkenning motiveert de keuze om de wingebieden Havenmond en Oost te onderzoeken. De resultaten van de verkenning zijn echter niet in de startnotitie opgenomen. Hierdoor is (nog) niet duidelijk waarom andere wingebieden in de directe omgeving minder geschikt zijn.

⁴ Zie ook het advies 5 van de provincie Fryslân.

⁵ In advies 15 vraagt het ministerie van Verkeer en Waterstaat aandacht te geven aan de doelstellingen vanuit de Kaderrichtlijn Water.

⁶ Te weten andere diepe delfstoffen dan gas.

⁷ Het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en de VROM inspectie geven dit in adviezen 23 en 24 ook aan.

ciale structuurvisie(s)⁸. Geef voor de overige besluiten globaal de planning weer.⁹

3. VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN

3.1 Voorgenomen activiteit en alternatieven

De startnotitie geeft al een beschrijving van de voorgenomen zoutwingebieden Havenmond en Oost en de benodigde boor- en aanlegwerkzaamheden. Werk deze informatie nader uit in het MER. In hoofdstuk 7 van de startnotitie zijn op basis van deze wingebieden reële uitvoeringsvarianten beschreven die in het MER onderzocht zullen worden.

‘Hand aan de kraan’ aanpak

De Commissie adviseert – in aanvulling op hetgeen in de startnotitie vermeld – voor het wingebied Havenmond een ‘Hand aan de kraan’ aanpak te ontwikkelen. Bij deze aanpak wordt voor wingebied Havenmond de productiesnelheid van het te winnen zout afgestemd op de aanwezige gebruiksruimte¹⁰. Op basis van een monitorings- en evaluatieprogramma (zie hoofdstuk 5 van dit advies) kan vervolgens worden bepaald of de gebruiksruimte en/of de productiesnelheid (periodiek) aangepast moeten worden.

3.2 Meest milieuvriendelijk alternatief (mma)

De startnotitie geeft aan dat in het MER voor beide wingebieden een mma uitgewerkt wordt. De Commissie onderschrijft deze aanpak, mede gezien het verschillende karakter van de wingebieden Havenmond en Oost.

3.3 Referentie

Volg de in hoofdstuk 4 van de startnotitie genoemde werkwijze om de referentie te bepalen. Betrek hierbij andere voorgenomen delfstoffenwinningen in de regio en toekomstige (ruimtelijke) ontwikkelingen¹¹ in wingebied Oost.

3.4 Vergelijking alternatieven

De wingebieden Havenmond en Oost hebben een geheel ander karakter en zijn daardoor moeilijk onderling vergelijkbaar. De Commissie adviseert daarom de verschillende alternatieven niet te vergelijken op basis van methodie-

⁸ De provincie Fryslân geeft in advies 5 aan dat voor de wijziging van de provinciale structuurvisie (= het huidige streekplan) een plan-m.e.r. procedure noodzakelijk is. De provinciale structuurvisie is alleen plan-m.e.r. plichtig vanwege “kaderstelling” wanneer deze voorafgaat aan het verlenen van de aan de orde zijnde m.e.r.-plichtige besluiten. De provinciale structuurvisie lijkt dus in deze situatie niet kaderstellend te zijn. Dit laat onverlet dat een structuurvisie alsnog plan-m.e.r. plichtig kan zijn vanwege mogelijke significante gevolgen op een Natura 2000-gebied.

⁹ Betrek hierbij ook eventuele benodigde (herzieningen van) vergunningen voor de fabriekslocatie in Harlingen.

¹⁰ Zie ook voetnoot 2 en §4.3.

¹¹ De gemeenten het Bildt en Franekeradeel geven in adviezen 18 en 22 aan dat in de startnotitie planologische ontwikkelingen ontbreken, die mogelijk een rol spelen bij het bepalen van de referentie.

ken zoals een multicriteria analyse of een ‘plussen’ en ‘minnen’ tabel. Wel adviseert de Commissie in het MER en de samenvatting voor de verschillende alternatieven een duidelijk schematisch overzicht op te nemen met daarin de voor- en nadelen van de verschillende alternatieven, vermeld hierbij:

- de (on)mogelijkheden die voortkomen uit de randvoorwaarden die gelden vanuit het Streekplan, lokaal waterbeleid, de PKB 3^e nota Waddenzee en de Natuurbeschermingswet (zie ook §3.2 van dit advies);
- de milieueffecten die optreden;
- de mogelijke mitigerende maatregelen en hun effecten.

4. MILIEUEFFECTEN

De Commissie gaat in dit hoofdstuk niet in op de milieueffecten, waarvan de onderzoeksaanpak – ten behoeve van de uitwerking in het MER – naar haar mening al voldoende is beschreven in de startnotitie. In dit hoofdstuk adviseert de Commissie daarom alleen in meer detail over de milieueffecten die samenhangen met bodemdaling, waterhuishouding, gebruiksruijme en natuur.

4.1 Bodemdaling

Beschrijf het door Frisia gebruikte geomechanische model om de bodemdaling in relatie tot de te produceren hoeveelheid zout te voorspellen. Ga hierbij in op:

- de belangrijkste modelparameters¹²;
- hoe het model gevalideerd is/wordt aan de hand van daadwerkelijk gemeten bodemdaling;
- een beschouwing over de nauwkeurigheid van de prognoses;
- hoe de cavernevorming kan worden gestuurd en welke (beïnvloedbare) parameters hierbij een rol spelen.

Bandbreedte(s) bodemdaling

Beschrijf de mate van bodemdaling ten gevolge van zoutwinning uit de individuele cavernes voor de relevante uitvoeringsvarianten. Ga daarbij in op:

- locaties, horizontale uitbreiding en diepte van de uiteindelijke dalingskommen aan de oppervlakte;
- een schatting van de ontwikkeling van de dalingskommen als functie van de tijd;
- grootte en ruimtelijke verdeling van scheefstand, kromming en horizontale vervorming binnen de dalingskommen voor het wingebied Oost;
- invloed van eventuele discontinuïteiten in de ondergrond, zoals breuken, op de vorm en diepte van de dalingskommen en mogelijk daarmee samenhangende seismische effecten.^{13,14}

¹² Bijvoorbeeld de temperatuur in de caverne, de dikte, diepte en samenstelling van de zoutlaag, de dichtheden en elastische parameters van de bovenliggende gesteente- en bodemlagen en de gesteentelaag direct onder de zoutafzetting.

¹³ Ook zienswijze 14 van de vereniging voor dorpsbelang Schingen-Slappeterp vraagt aandacht voor eventuele verstoringen in de aanwezige zoutlagen.

¹⁴ Zienswijzen en adviezen 1, 2, 3, 5 t/m 23 en 26, 27 en 28 vragen specifiek aandacht voor de bepaling van eventuele effecten op bebouwing (waaronder monumenten), wegen, kunstwerken (doorvaarhoogte bruggen), watergangen (waaronder mogelijke effecten door het lokaal in het Bildt aanwezige ‘loopzand’), waterkeringen, archeologische waarden en gasleidingen.

4.2 Waterhuishouding wingebied Oost

De effecten op de waterhuishouding op wingebied Oost zijn in §5.2.3 van de startnotitie weergegeven. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen een situatie met en zonder peilaanpassingen. De Commissie adviseert in het MER op basis van een kwantitatieve modellering duidelijk op kaart aan te geven wat de mogelijke effecten op de waterhuishouding zijn. Beschrijf hierbij voor de alternatieven en de referentie:

- de situatie met en zonder peilaanpassing;
- in welke gebieden veranderingen in de grondwaterstand en kwel te verwachten zijn;¹⁵
- de veranderingen in peilen en debieten, van de diverse peilgebieden;
- een onderbouwing van de gemaakte keuzes in de peilaanpassingen;
- de gevolgen voor de huidige functies van deze gebieden zoals landbouw¹⁶, natuur en bebouwing¹⁴;
- (eventuele) veranderingen in de waterkwaliteit (concentraties nutriënten en zout);
- of in de winterperioden voldoende afvoercapaciteit van water aanwezig is;¹⁷
- of in de zomerperioden, bij mogelijk onvoldoende zoet water voor doorspoeling, problemen met zoute (nutriëntrijke) kwel kunnen optreden.¹⁸

Mitigerende maatregelen

Neem voor wingebied Oost in het MER een overzicht op van mitigerende maatregelen. Ga hierbij – naast de al eerder genoemde peilaanpassing – voor de relevante locaties in ieder geval in op:

- maatregelen die de doorstroming van het watersysteem verhogen;
- het verder beperken van de zoute (nutriëntrijke) kwel.

4.3 Gebruiksruimte wingebied Havenmond

De gebruiksruimte geeft voor wingebied Havenmond aan welke bodemdaling binnen een bepaald gebied kan worden opgevangen. Indien voldoende gebruiksruimte in een gebied aanwezig is, kan de bodemdaling worden opgevangen zonder dat wezenlijke veranderingen in het hydromorfologische systeem¹⁹ en daarmee ook natuurwaarden zullen optreden. Deze gebruiksruimte is afhankelijk van het lokale meegroeivermogen van de Waddenzee (de snelheid waarmee het systeem zand/sediment van elders kan aanvoeren), de verwachte zeespiegelstijging, bodemdaling door andere winningen en (eventuele extra) zandsuppleties (zie ook pagina 81 van de startnotitie).

Koppel het in het MER bepaalde meegroeivermogen van de relevante kombergingsgebieden²⁰ aan de gemodelleerde bodemdalingen. De Commissie advi-

¹⁵ Zienswijze 1 van 'Doarpsbelang Bitgum' geeft aan dat mogelijk ook gebieden in Beetgum veranderingen in de grondwaterstand en kwel kunnen ondervinden en vraagt hier bij het studiegebied rekening mee te houden.

¹⁶ Zienswijzen en adviezen 1, 5, 6, 7, 9 t/m 14, 16, 18 t/m 22, 26, 27 en 28 vragen aandacht voor de effecten op landbouw, waaronder de (on)mogelijkheden voor de huidige teelt van gewassen en mogelijke kansen voor nieuwe perspectiefvolle teelten.

¹⁷ Hiervoor zou als uitgangspunt een nat (half)jaar, zoals de winterperiode 1998-1999, gebruikt kunnen worden.

¹⁸ Hiervoor zou als uitgangspunt een droog jaar, zoals de zomerperiode van 2003, gebruikt kunnen worden.

¹⁹ De 'Noordelijke overleggroep bodemdaling en bodemtrillingen' vraagt in zienswijze 17 aandacht voor de functie van de wadplaten in het kader van de waterkeringveiligheid. De Commissie gaat ervan uit dat – aangezien zoutwinning onder de Waddenzee alleen bij voldoende gebruikruimte mogelijk zal zijn – de waterkeringveiligheid niet negatief zal worden beïnvloed.

²⁰ Naast het kombergingsgebied 'Het Vlie' zijn ook sedimentstromen in en vanuit het kombergingsgebied 'Marsdiep' van belang voor het bepalen van het meegroeivermogen. Gelet op de getallen die Elias *et al* (2006)

seert bij de uitwerking hiervan in het MER met het volgende rekening te houden.

Sedimentstromen

In de startnotitie is op pagina 82 aangegeven dat veranderingen in sedimentstromen (waaronder zandaanvoer), oppervlakte plaatarealen, droogvalpercentages en stroomsnelheden zullen worden voorspeld op basis van de resultaten van diverse computermodellen.^{21,22} De startnotitie geeft aan dat deze informatie als basis gebruikt wordt om eventuele veranderingen in arealen – die voor natuurwaarden belangrijk kunnen zijn – te voorspellen.

De Commissie wil benadrukken dat gezien de dynamiek en het zelfsturend vermogen van het hydromorfologische systeem in de Waddenzee, niet zozeer de veranderingen in arealen als gevolg van de bodemdaling door zoutwinning²³, maar juist de bepaling van de daarmee samenhangende gebruikruimte centraal staat. De belangrijkste parameter bij het bepalen van de gebruikruimte is de snelheid waarmee het systeem ‘netto’ sediment van elders kan aanvoeren.

Elias *et al* (2006)²⁴ laten zien dat de zandstromen in dit gedeelte van de Waddenzee nog niet gestabiliseerd zijn. Zo vermeldt deze rapportage dat in de laatste decennia via het Zeegat van Texel 5-6 Mm³/jaar de Waddenzee is binnengebracht, terwijl de komberging van het Vlie tussen 1965 en 1995 zo'n 5 Mm³/jaar zand per jaar ontving. Naar verwachting zal deze aanzanding nog een aantal decennia doorgaan als gevolg van het feit dat de westelijke Waddenzee streeft naar een evenwicht met een groter aandeel inter-getijde gebied. Bij het doorgaan van de huidige trend zou de buitendelta van het Zeegat van Texel in 50 tot 100 jaar grotendeels verdwijnen.²⁴

Los van de vraag of bovenstaande wel of niet het geval zal zijn, betekent de grote zandbehoefte van de westelijke Waddenzee dat extra daling door de winning van zout op termijn zal leiden tot een extra import van een zelfde volume zand. Een (groot) deel daarvan (of 100%) zal langs de kust middels zandsuppleties door Rijkswaterstaat worden aangevuld. De “draagkracht” van het gebied Havenmond betreft vooral de snelheid waarmee binnen het systeem (dat wil zeggen inclusief de Noordzeekust van Noord Holland en de Waddeneilanden) sediment kan worden geredistribueerd en is daarmee met name van belang voor de ecologische waarden. Gelet op de grote verschillen met de oostelijke Waddenzee is het volgens de Commissie belangrijk om dit aspect specifiek voor de westelijke Waddenzee in het MER uit te werken.

geven komt veel van het zand dat wordt geërodeerd in de buitendelta van het Marsdiep terecht in de komberging van 'Het Vlie'.

²¹ De startnotitie vermeldt, dat hierbij zoveel mogelijk aansluiting gezocht wordt bij de methode die door de NAM in het kader van de aardgaswinning in de oostelijke Waddenzee is ontwikkeld. Aangezien (1) deze methode nog in ontwikkeling is, (2) de westelijke Waddenzee anders van karakter is dan de oostelijke Waddenzee en (3) het beïnvloedingsgebied van de voorgenomen zoutwinning kleiner is dan dat van de gaswinning in de oostelijke Waddenzee, kan de aanpak van de NAM (nog) niet één op één gekopieerd worden.

²² De Waddenvereniging vraagt in zienswijze 3 aandacht voor mogelijke beïnvloeding van de vaargeul, die van belang is voor de bereikbaarheid van de haven van Harlingen. De zienswijze vermeldt daarnaast dat indien deze ‘dichtslibt’ mogelijk extra baggerwerkzaamheden noodzakelijk zijn met mogelijke effecten op natuurwaarden.

²³ Deze veranderingen vinden autonoom op grotere schaal ook al plaats. De Commissie vindt het wel verstandig om de veranderingen in plaatarealen – voor zover mogelijk – wel in het MER op te nemen, dit in het kader van de effectbepaling op natuurwaarden.

²⁴ Morfodynamica van het zeegat van Texel, Elias *et al*, 2006, TU Delft in samenwerking met RIKZ.

De Commissie adviseert in het MER op basis hiervan het meegroeivermogen te onderbouwen in het/de voor de zoutwinning relevante kombergingsgebied(en) en hierbij ook van een 'worst case' benadering uit te gaan.

Zeespiegelstijging

De Commissie adviseert voor de raming van de zeespiegelstijging hetzelfde scenario aan te houden als voor de gaswinning onder de Waddenzee wordt gebruikt.²⁵

Bodemdaling door andere winningen

Onderzoek in het MER of andere bodemdalingen in relevante kombergingsgebieden van invloed kunnen zijn op de voorgenomen zoutwinning in het wingebied Havenmond, bijvoorbeeld de gaswinning op Zuidwal.

Zandsuppleties

De Commissie adviseert in het MER ook het effect van directe suppletie van zand in de dalingskom(men) van de zoutwinning te onderzoeken²⁶. Ga hierbij in op:

- de herkomst en samenstelling van het suppletiezand;
- mogelijke (milieu)effecten op de winlocatie van het suppletiezand;
- hoe vaak, op welke locatie, op welke wijze, hoeveel gesuppleerd wordt. In bepaalde periodes van het jaar kan het ecosysteem gevoelig(er) zijn voor suppleties dan in andere gedeeltes van het jaar of kan het morfologisch systeem eventuele suppleties sneller verwerken, houd hier in een suppletierегime rekening mee;
- de (mogelijk) gevolgen van deze suppletie op de (lokale) sedimenthuishouding in het kombergingsgebied en op natuurwaarden (zie verder §4.4).

4.4 Natuur

Maak in het MER onderscheid in effecten op natuur die optreden tijdens de aanleg- en de gebruiksfase.

Geef in het MER voor elk van de twee wingebieden tenminste het volgende weer:

- het studiegebied waarbinnen de flora en fauna beïnvloed kunnen worden door werkzaamheden, bijvoorbeeld door boorwerkzaamheden, de aanleg van (tijdelijke) wegen, grondverzet, ontwatering, bemaling en verstoring door licht, geluid en trillingen;
- het ecosysteem in het studiegebied en betrek daarin de geomorfologie en de hydrologie van het gebied;
- de soortgroepen die binnen het studiegebied (kunnen) voorkomen, de functionaliteit van het studiegebied en de betekenis van het studiegebied voor deze soorten en welke potenties het gebied heeft voor natuur;
- de ingreep-effect relatie tussen de voorgenomen activiteit en de in het plangebied aanwezige natuurwaarden; geef daarvoor aan voor welke dieren en planten (aanzienlijke) gevolgen te verwachten zijn, wat de aard van de gevolgen is en wat deze gevolgen voor de populaties van de in het plangebied aanwezige soorten betekenen en de tijdsduur waarover deze gevol-

²⁵ Zie onder andere paragraaf 3.6 in bijlage C van bijlage 3 Passende beoordeling van het Rijksprojectbesluit gaswinning onder de Waddenzee, van 20 januari 2006.

²⁶ Hiermee kan zeker gesteld worden dat de optredende bodemdaling daadwerkelijk gemitigeerd wordt.

gen zich uitstrekken.²⁷ Beperk deze analyse niet tot soorten die op grond van wet- en regelgeving beschermd zijn maar laat een zo goed mogelijke effectbeschrijving leidend zijn;

- relevante mitigerende maatregelen; vermeld hierbij de voor- en nadelen van deze maatregelen en hun milieueffecten (zie voor wingebied Havenmond ook zandsuppleties onder §4.3 van dit advies).

Wettelijke toetsingskaders

Natuurbeschermingswet

De Commissie adviseert in het MER de gevolgen van de activiteiten in elk van de twee wingebieden te toetsen. Als op grond van objectieve gegevens niet kan worden uitgesloten dat het voornemen afzonderlijk dan wel in combinatie met andere plannen of projecten, significante negatieve gevolgen kan hebben voor het Natura 2000-gebied Waddenzee – rekening houdend met de instandhoudingdoelstellingen van dat gebied – , geldt dat een passende beoordeling opgesteld moet worden. Besteed hierbij aandacht aan mogelijke externe werking, rekening houdend met vliegbewegingen van en naar voedselgebieden en rustplaatsen (dag/nacht- of getijdengerelateerd) van de soorten waarvoor instandhoudingdoelen zijn geformuleerd.

De startnotitie vermeldt op pagina 83 en 84 dat de toetsing aan de Natuurbeschermingswet voor wingebied Havenmond plaats vindt in een passende beoordeling, die deel zal uitmaken van het MER.

Onderzoek in het MER en/of de passende beoordeling of de zekerheid kan worden verkregen, voor beide wingebieden afzonderlijk, dat in cumulatie met andere projecten of handelingen geen schadelijke gevolgen zijn voor de natuurlijke kenmerken van het gebied. Dit is het geval wanneer er wetenschappelijk gezien hierover redelijkerwijs geen twijfel bestaat. Wanneer uit de passende beoordeling blijkt dat er wel sprake kan zijn van significante negatieve gevolgen, kan geen toestemming worden verleend voor het project, tenzij de zogenaamde ADC-toets²⁸ wordt doorlopen.

Houd hierbij – zoals in de startnotitie vermeld – ook rekening met de natuurlijke kenmerken van de voormalige (staats)natuurmonumenten, die in de nieuwe aanwijzingsbesluiten voor het Natura 2000-gebied de Waddenzee zijn opgenomen.

Ecologische hoofdstructuur (EHS)

Beschrijf voor de EHS het (provinciale) toetsingskader²⁹ en geef aan of de daarvoor geldende ‘wezenlijke kenmerken en waarden’ worden aangetast.

Flora- en faunawet

Beschrijf welke door de Flora- en faunawet beschermde soorten te verwachten zijn in het plangebied en geef aan tot welke categorie deze soorten behoren³⁰.

²⁷ In zinswijze 3 wijst de Waddenvereniging op nog niet in de startnotitie benoemde mogelijke gevolgen voor het onderwaterleven, namelijk op vissen die op zicht jagen en op de primaire productie van algen.

²⁸ Dit houdt op grond van artikel 19g en 19h van de Nbw 1998 respectievelijk in:

- A: zijn er Alternatieve oplossingen voor een project of handeling? Inclusief locatiealternatieven.
- D: zijn er Dwingende redenen van groot openbaar belang waarom het project toch gerealiseerd moet worden?
- C: welke Compenserende maatregelen zullen dan getroffen worden om te waarborgen dat de algehele samenhang van Natura 2000 bewaard blijft?

²⁹ Het toetsingskader zoals beschreven in de Nota Ruimte, Spelregels EHS en/of provinciale uitwerkingen daarvan.

Ga in op de mogelijke gevolgen van het voornemen op de standplaats (planten) of het leefgebied (dieren) van deze soorten en bepaal in hoeverre verbodsbepalingen³¹ mogelijk overtreden worden. Geef aan of er sprake kan zijn van het aantasten van de gunstige staat van instandhouding van de soort vanwege de voorgenomen activiteit. Beschrijf mitigerende maatregelen die de aantasting kunnen voorkomen of beperken.

5. MONITORING EN EVALUATIE

De Commissie adviseert in het MER adequate monitoring- en evaluatieprogramma's op te nemen, op basis van het te verrichten onderzoek en te constateren leemten in kennis in het kader van het MER.

Beschrijf voor zowel wingebied Havenmond³² als wingebied Oost hoe de omvang, mate en snelheid van de bodemdaling die optreedt tijdens en na de zoutwinning wordt gemonitord³³. In onderstaande paragrafen wordt voor de afzonderlijke wingebieden nader ingegaan op monitoring en evaluatie.

5.1 Wingebied Havenmond

Geef in het MER weer hoe het monitoring- en evaluatieprogramma gekoppeld wordt aan de bepaling van de beschikbare gebruiksruimte.

Belangrijke aandachtspunten bij het monitoring- en evaluatieprogramma voor wingebied Havenmond in het MER zijn:

- welke parameters worden gemeten?
- hoe wordt de nulmeting vorm gegeven?³⁴
- hoe en op welke wijze worden deze parameters gemeten?
- op welke wijze wordt de ontwikkeling van de morfologie gecontroleerd?
- hoe worden de effecten van eventuele directe suppletie van zand in de dalingskom(men) veroorzaakt door zoutwinning gemonitord.

5.2 Wingebied Oost

Besteed bij dit wingebied in het MER met name aandacht aan de wijze van de bepaling van de nulsituatie en de monitoring van veranderingen in de maai-veldhoogte en de omvang van de zoute kwel (bijvoorbeeld aan de hand van hoeveelheden uitgeslagen water en chloridegehalte van het uitgeslagen water).

Hiermee kan invulling gegeven worden aan een maatschappelijke behoefte die is ontstaan na de geconstateerde bodemdaling bij eerdere winningen. De zorg

³⁰ Er wordt onderscheid gemaakt tussen de categorieën: tabel 1 (algemeen), 2 (overig) en 3 (Bijlage IV HR/ bijlage 1 AMvB) soorten en vogels.

³¹ Artikel 8 (planten) en 9 - 12 (dieren) van de Flora en faunawet.

³² Let wel het gaat hier om monitoring nadat is vastgesteld dat het voornemen mogelijk is binnen de Natuurbeschermingswet.

³³ Onder meer zienswijze 3, 6 en 13 en advies 15 vragen ook om mogelijke toekomstige monitoring van de bodemdaling al in het MER uit te werken.

³⁴ Met betrekking tot locatie Havenmond geldt dat de nulsituatie bij de start van de zoutwinning dient te worden gezien als de situatie op dat moment, afgezet tegen de ontwikkelingen (trendlijnen) sinds de voltooiing van de Afsluitdijk. Omdat bij de voltooiing van de Afsluitdijk het systeem in ingrijpende mate is veranderd, lijkt de nulreferentietijdlijn een geschikt nulpunt.

over de mogelijke effecten van zoutwinning treft niet alleen burgers maar ook landbouwbedrijven, waterschappen, lokale overheden en natuurbeheerders.³⁵ Een plan van aanpak waarin wordt beschreven wat te doen bij welke daling en wie de uitvoerende en/of verantwoordelijke instanties zijn, zou als appendix in het MER kunnen worden opgenomen.

6. OVERIGE ONDERDELEN

6.1 Vorm en presentatie

In het MER dient recent kaartmateriaal met een duidelijke legenda te worden gebruikt. Op minstens één kaart moeten alle topografische namen die in het MER worden gebruikt goed leesbaar zijn weergegeven.

6.2 Samenvatting van het MER

De samenvatting is het deel van het MER dat vooral wordt gelezen door besluitvormers en insprekers. Daarom verdient dit onderdeel bijzondere aandacht. De samenvatting moet als zelfstandig document leesbaar zijn en een goede afspiegeling zijn van de inhoud van het MER.

³⁵ Zie ook voetnoot 14 en 16 van dit advies.

BIJLAGE 1: Projectgegevens

Initiatiefnemer: Frisia Zout B.V.

Bevoegd gezag: minister van Economische Zaken en mogelijk de gemeenteraden van de gemeenten Franekeradeel, Harlingen, het Bildt en/of Menaldumadeel

Besluit: vergunning Wet milieubeheer en (mogelijk) bestemmingsplan(nen)

Categorie Gewijzigd Besluit m.e.r. 1994: D29.4, m.e.r. op basis van provinciale milieuverordening provincie Fryslân en plan-m.e.r. in verband met een passende beoordeling

Activiteit: zoutwinning

Betrokken documenten:

- Startnotitie zoutwinning, Frisia Zout B.V., 12 augustus 2008.

De Commissie heeft kennis genomen van de zienswijzen en adviezen, die zij van het bevoegd gezag heeft ontvangen. Dit advies verwijst naar een reactie als die nieuwe inzichten naar voren brengt over specifieke lokale milieuomstandigheden of te onderzoeken alternatieven. Een overzicht van de zienswijzen en adviezen is opgenomen in bijlage 2.

Procedurele gegevens:

aankondiging start procedure in: de Staatscourant van 9 september 2008

aanvraag richtlijnenadvies: 26 augustus 2008

ter inzage legging startnotitie: 5 tot en met 16 oktober 2008

richtlijnenadvies uitgebracht: 13 november 2008

Werkwijze Commissie bij richtlijnenadvies en advies reikwijdte en detailniveau:

In dit advies geeft de Commissie aan welke onderwerpen naar haar mening behandeld dienen te worden in het MER en met welke diepgang. De Commissie neemt hierbij de startnotitie als uitgangspunt

Samenstelling van de werkgroep:

Per project stelt de Commissie een werkgroep samen. De werkgroepsamenstelling bij het onderhavige project is als volgt:

prof. dr. P.L. de Boer

drs. S. Dirksen

mr. F.W.S. Evers (voorzitter)

drs. S.J. Harkema (werkgroepsecretaris)

drs. N.M. de Rooij

prof. ir. J.J. van der Vuurst de Vries

BIJLAGE 2: Lijst van zienswijzen en adviezen

1. Doarpsbelang Bitgum, Beetgum
2. J. Vogelaar, Franeker
3. Waddenvereniging, Harlingen
4. Achmea Rechtsbijstand, namens mw. L. van der Ham-Reder, Leeuwarden
5. Provinsje Fryslân, Leeuwarden
6. Actiegroep 'Laat het Zout maar Zitten', Tzummarum
7. Vereniging voor Plaatselijk Belang Sint Annaparochie, Sint Annaparochie
8. Rijksdienst voor archeologie, cultuurlandschap en monumenten, Zeist
9. Plaatselijk Belang Sint Jacobiparochie, Sint Jacobiparochie
10. Feriening Pleatslik Belang Minnertsgea, Minnertsgea
11. Stichting Berlikumer Belangen, Berlikum
12. Stichting Dorpsbelang Wier, Wier
13. LTO Noord vestiging Drachten, Drachten
14. Vereniging voor Dorpsbelangen Schingen-Slappeterp, Slappeterp
15. Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Rijkswaterstaat Noord-Nederland, Leeuwarden
16. Werkgroep het Bildt, St. Annaparochie
17. Willem Beton, noordelijke overleggroep, Harlingen
18. Gemeente Franekeradeel, Franeker
19. Dorpsbelang De Eendracht, Deinum
20. Vereniging Dorpsbelangen Boksum, Boksum
21. Vereniging Pleatsik Belang Bitgummole, Beetgumermolem
22. Gemeente het Bildt, St.-Annaparochie
23. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit Regio Noord, Groningen
24. VROM inspectie Regio Noord, Groningen
25. Stichting Nateuropa, Schiermonnikoog
26. Wetterskip Fryslân, Leeuwarden
27. Dorpsbelang Vrouwenparochie, Vrouwenparochie
28. Gemeente Menaldumadeel, Menaldum

**Advies voor richtlijnen voor het milieueffectrapport
Zoutwinning Frisia Zout B.V. te Harlingen**

Frisia Zout B.V. te Harlingen wil nieuwe zoutwinningputten nabij Harlingen aanleggen en exploiteren. De beoogde wingebieden zijn gelegen in de Waddenzee en/of het gebied ten noordoosten van de huidige winningvergunning Barradeel II.

Ten behoeve van de besluitvorming door de Minister van Economische Zaken en (mogelijk) de betrokken gemeenteraden stelt Frisia Zout B.V. een milieueffectrapport (MER) op. In dit advies adviseert de Commissie over de richtlijnen waar dit MER aan moet gaan voldoen.

ISBN: 978-90-421-2550-6